Svensk hotellpost

Under senare delen av 1800-talet utvecklades hotellverksamheten i Sverige, som en följd av bättre kommunikationer och ökat resande. Hotellgästerna skickade och tog emot post, så hotellen blev också inblandade i posthanteringen. Detta exponat utforskar ett tidigare ganska okänt område – **svensk hotellpost**. Det visar hur svenska hotell på olika sätt hanterat post och lämnat postala avtryck som kan dokumenteras med filatelistiskt material:

🟢 **Ankommande hotellpost.** Hotellen tog emot post som de delade ut till sina gäster. Ibland noterades gästens rumsnummer på försändelsen. Adresseringen kunde också underlätta hotellens posthantering.

🟡 **Eftersändning eller retur.** Om gästen lämnat hotellet fick hotellpersonalen eftersända eller returnera posten. Då finns anteckningar om eftersändningsadress eller retur.

🟠 **Avgående post med hotellstämplar.** Hotellen tog emot gästers avgående post och lämnade den till postverket för befordran, vilket ibland dokumenterades med mer eller mindre avancerade hotellstämplar.

🔴 **Avgående post med hotellvinjetter.** Hotellen försåg sina gäster med skrivpapper, kuvert och brevkort med tryckta vinjetter av olika slag. Vissa hotell tryckte rentav sina reklamvinjetter på postverkets helsaker.

🔵 **Övrig hotellpost.** I exponatet visas också andra typer av hotellrelaterad post, bl.a. i form av ett postkontor inrymt i ett hotell, frankerad ”internpost” från ett hotell och ett exempel på hotellvaktmästarpost.

[Bakgrund: Vintage ornamental flowers, designed by pikisuperstar/Freepik]

🟢 **Ankommande hotellpost från tidig frimärkstid**
Brev från Haparanda 1856 till Brunkebergs hotell i Stockholm (4 skilling banco inrikes brevporto)

Exponatet omfattar post relaterad till svenska hotell, pensionat, kuranstalter och liknande, som erbjudit tillfälligt boende åt resenärer eller besökare och hanterat deras post.

Exponatet inleds runt mitten av 1800-talet, då den tidigaste svenska posten med hotelladresser dyker upp. Exponatets slutpunkt är första världskrigets utbrott, då hotellnäringen drabbades svårt av dyrtider, livsmedelsbrist och kraftigt begränsat internationellt resande.

Litteratur: Artiklar av utställaren i Nordisk Filateli nr 2-2024 och 3-2024 (introduktion till området svensk hotellpost) samt nr 5-2022 och 1-2023 (kartläggning av postala helsaker med hotellvinjetter). Även kortare artiklar i Posthistoriska Notiser nr 3-2021, 1-2023 och 3-2023.

Inledning
1 Plan som beskriver exponatets syfte och uppläggning

Olika typer av hotellpost
2 Förelöpare och tidig hotellpost • 3–5 Ankommande hotellpost • 6–7 Eftersändning eller retur • 8–12 Avgående hotellpost

Hotell av särskilt hotellposthistoriskt intresse
13 Hotell Rydberg i Stockholm • 14–15 Grand Hotell i Stockholm • 16 Hotell Kronprinsen i Stockholm • 17–18 Hotell Kramer i Malmö • 19 Grand Hotell Haglund i Göteborg • 20 Hotell Mollberg i Helsingborg • 21 Hotell Mårtenson i Halmstad • 22 Järnvägshotell • 23 Turisthotell och pensionat • 24 Kurorter och badgäster

🟠🔴 **Avgående post med hotellstämpel och hotellvinjett**
Brevkort från Göteborg till Malmö 1893 med en av Grand Hotell Haglunds stämplar, känd 1889–1893, och hotellvinjett, känd 1889–1897 (5 öre inrikes brevkortsporto)

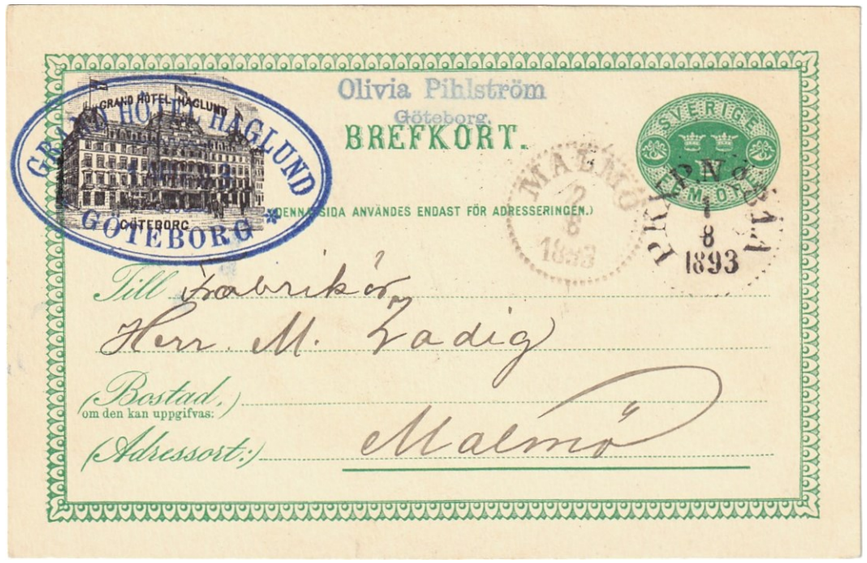

Förelöpare och tidig hotellpost

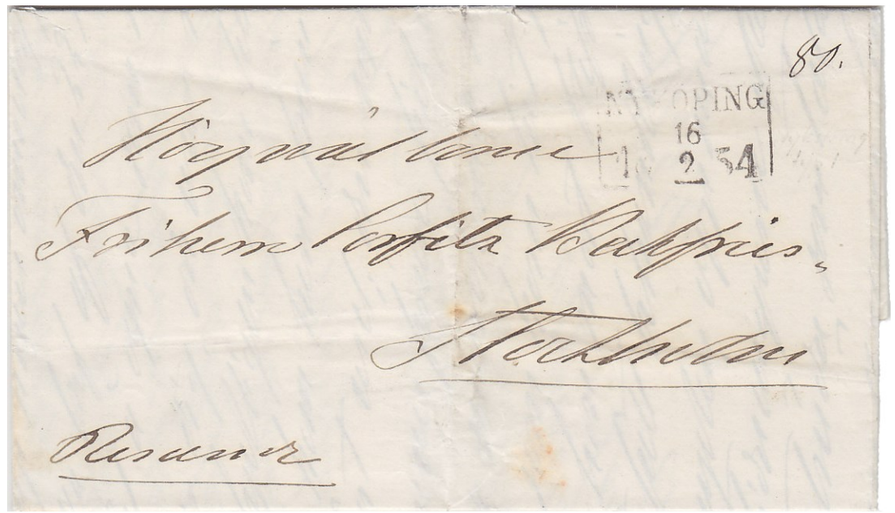

Post till ”Resande” utan adress i Stockholm

Brev från Nyköping till Stockholm 1854, märkt **Resande**.
Resande utan adress fick hämta sin post på postkontoret.
(5 skilling banco i porto)

Post till resande kan betraktas som **förelöpare till hotellpost** (och poste restante).

Post till resande som hyrde rum privat

Brev från Ekolsund till Stockholm 1843 till en adressat som hyrde rum privat, ”hos Bläckslagaren Nordlund”
(4 skilling banco i porto)

Adressaten är anmäld som resande några veckor innan brevet sändes, enligt en notis i *Aftonbladet* (till höger)

Innan järnvägen utvecklats var det **ont om anständiga hotell** i Sverige. De gästgiverier som fanns höll ofta låg standard. Många resenärer valde i stället att **hyra rum privat** eller bo hos bekanta.

Post till resande utan fast adress i Stockholm skulle märkas **Resande** (notis i *Post och Inrikes Tidningar,* 29 januari 1852).

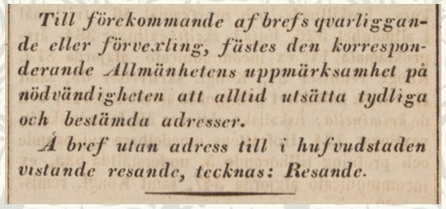

Till förekommande af brefs qvarliggande eller förvexling, fästes den korresponderande Allmänhetens uppmärksamhet på nödvändigheten att alltid utsätta tydliga och bestämda adresser.

Å bref utan adress till i hufvudstaden vistande resande, tecknas: Resande.

Före 1860 krävdes pass för inrikes resor, och resande till Stockholm skulle anmäla sig till de lokala myndigheterna. Listor med **Anmälde resande** publicerades också i dagstidningarna.

Med tiden utvecklades hotellverksamheten, och från mitten av 1800-talet kan man hitta post som är **adresserad till olika hotell** i Stockholm.

ANMÄLDE RESANDE den 7 Febr.:

Kapiten Sandborg och Sergeant Kofstad, Norge, Albion Hôtel; Bruksbokhållare Danielsson, Westervik, № 34 Norrlandsgatan; Handlande Areskoug, Hudiksvall, № 3 Stora Humblegårdsgatan; Körsnär Ljungberg, Götheborg, № 5 Stora Gråmunkegränd; Magister Lagerberg, Upsala, № 44 Göthgatan; Gördelmakare Wennerberg, Köping, № 1 St. Gråmunkegränd: Grefve Hamilton, Westergöthland, Bergsfiskal Starck, Studerande Löfvenius, och Landskontoristen Grejner, Nyköping, Albion Hôtel; Handelsbokhållare Montell, Piteå, Källaren Stjernan.

Bland ”Anmälde resande” i Stockholm den 7 februari 1843 finner vi bl.a.: Magister Lagerberg, Upsala, № **44** Göthgatan

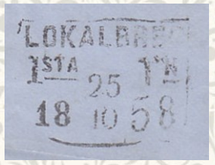

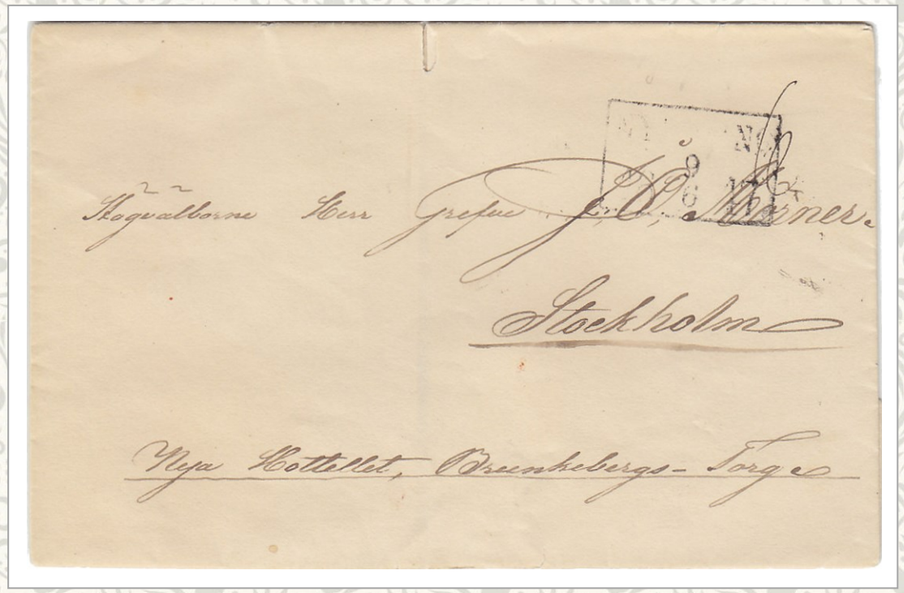

Ankommande hotellpost

Brev från Nyköping till ”Nya Hottellet, Brunkebergs Torg” i Stockholm 1847
(5 skilling banco i porto)

Brunkebergs Hotell öppnade 1841 och var de första åren inriktat på rum för resande. Men ganska snart blev det mer av ett lägenhetshotell där välbeställda personer bodde under längre perioder. Det bidrar troligen till att en del post till hotellet finns bevarad.

Ankommande hotellpost

Lokalbrev till Hotell Rydberg i Stockholm 1858.
(6 öre lokalt brevporto, inklusive brevbäraravgift)

Hotell Rydberg vid Gustav Adolfs torg var Stockholms första större hotell med resanderum av internationell klass. Hotellet tog emot sina första gäster i december 1857 och var i full drift från 1858 och framåt.

Ankommande hotellpost

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Brev från Storbritannien till Karlskrona, eftersänt till Grand Hotell i Stockholm i april 1875, mindre än ett år efter att hotellet öppnade. Hotellpersonalen har noterat gästens rumsnummer, **158**. (5d brevporto Storbritannien–Sverige, före UPU)

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Brevkort från Östertibble 1910 till Grand Hotell Saltsjöbaden, med rumsnummer **66** i blåkrita (5 öre inrikes brevkortsporto)

Ankommande hotellpost togs om hand av hotellpersonalen och delades ut till gästerna. Utomlands noterades ofta gästens **rumsnummer** på försändelsen. Sådan dokumentation av hotellets posthantering förekommer ibland också på svensk hotellpost, även om merparten av den hotelladresserade posten saknar rumsnummer. Här visas två mycket tidiga försändelser med rumsnummer, från 1875 och 1877.

Noteringarna om rumsnummer kan tyda på att posten delades ut till gästernas rum, alternativt förvarades i receptionen i väntan på att gästerna skulle komma in. Men alla hotell hade inte sådana rutiner. I en skrivelse från år 1909 klagar postens reklamationskontor på att vissa hotell lät gästernas ankommande post ligga framme ”någonstädes inom hotellen tillgängliga för hvemsomhelst”.

Det kan vara lätt att förväxla noteringar om rumsnummer med **postala anteckningar**, särskilt när hotellpersonalen använde blåkrita (nere till vänster). När man ser en svårförklarlig siffra på en försändelse kan det därför vara värt att titta på adressen och se om det är en hotelladress.

Grand Hotell Saltsjöbaden på vykort från tidigt 1900-tal (ur urställarens samling)

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Brevkort från Uppsala 1877 till Askersund, eftersänt till Hotell Rydberg i Stockholm, där hotellpersonalen har noterat gästens rumsnummer, **25**, i blyerts (6 öre inrikes brevkortsporto)

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Brev från Frankrike 1905 till Uppsala, eftersänt till Hotell Continental i Stockholm, rumsnummer **217** (25 centimes utrikes brevporto)

Ankommande hotellpost

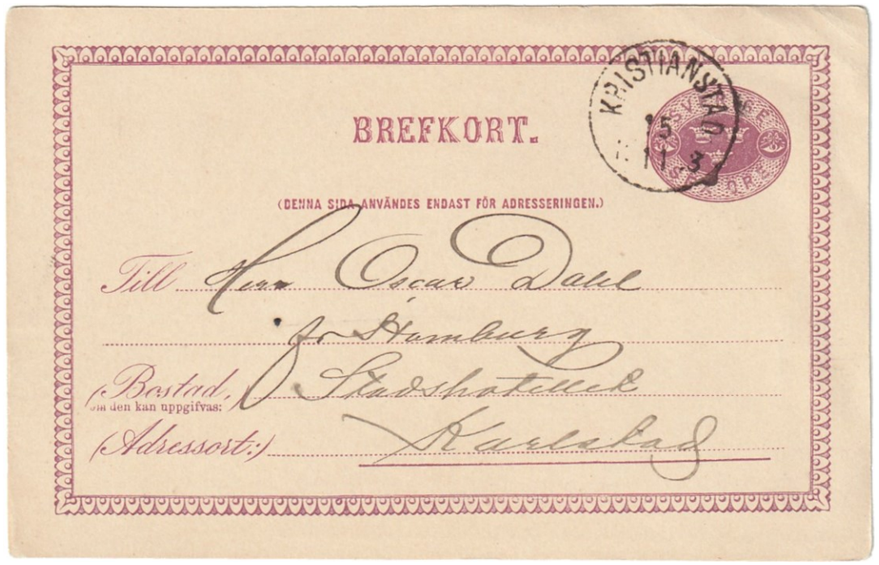

Ankommande hotellpost med mottagarens hemort i adressen
Brevkort från Kristianstad 1883 till Herr Oscar Dahl **fr. Hamburg**, Stadshotellet i Karlstad (6 öre inrikes brevkortsporto)

Ankommande hotellpost med mottagarens hemort i adressen
Brevkort med järnvägspost Stockholm–Katrineholm (PKXP No 29A) 1905 till Herr Doctor Föcking **aus Höchst a/M**, Hotell Kramer i Malmö. Hotellet har också noterat gästens rumsnummer **68**. (5 öre inrikes brevkortsporto)

Adressen på ankommande hotellpost kan innehålla information avsedd att underlätta hotellens posthantering.

Förutom mottagarens namn och titel kan hotelladresser också innehålla **mottagarens hemort** (till vänster). Denna uppgift skrevs normalt in i hotelliggaren och kunde därför hjälpa personalen på hotellet att identifiera adressaten.

I sällsynta fall kan man också hitta brev där avsändaren skrivit till **rumsnumret** i adressen (till höger). Troligen hyrde hotellgästerna i dessa fall rum på hotellet under längre tid, och hade meddelat sina bekanta rumsnumret. Även detta underlättade förstås hotellpersonalens posthantering.

Ankommande hotellpost med rumsnummer i adressen
Brev från Finland 1897 till Hotell Garni i Stockholm, där avsändaren lagt till **Rummet No 2** i adressen. (25 penni utrikes brevporto – skeppspost från Åbo som stämplats först vid ankomst till Stockholm)

Ankommande hotellpost med rumsnummer i adressen
Brev från Östersund till Stockholm 1881, med dubbel adress – dels till bostaden, dels till adressatens ”atelier” på Brunkebergs hotell, **rum 35-36**
(24 öre inrikes porto för brev i andra viktklassen)

Ankommande hotellpost

Post till hotell var i regel brev eller brevkort. Här visas några **mindre vanliga typer** av ankommande hotellpost i form av ett paketadresskort, en postanvisning och ett telegram.

Ankommande hotellpost – paket

Paket från en portier på Hotell Kongen af Danmark i Köpenhamn till en hotellgäst på Hotell Kramer i Malmö 1903. Gästen hade rest ifrån en del av sitt bagage i Köpenhamn. Portieren skriver bland annat:

Om nattskjortan inte är den rätta ombedes ni vänligen returnera densamma!

(60 öre paketporto för vikt ½–1 kg Danmark–Sverige)

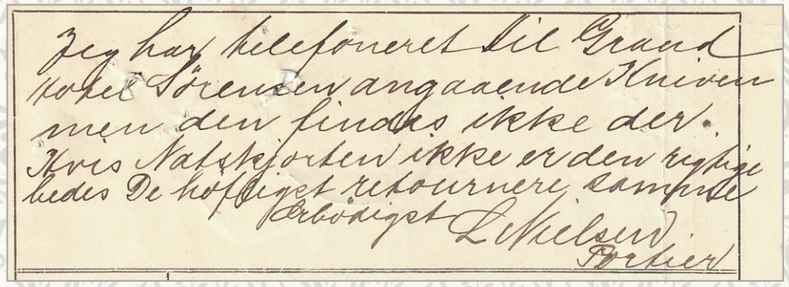

Ankommande hotellpost – postanvisning

Postanvisning från Göteborg 1888 till Hotell Borås.

(25 öre porto för inrikes postanvisning på högst 50 kr)

Ankommande hotellpost – telegram

Inrikes telegram från Helsingborg till Ulricehamns Sanatorium 1894.

(50 öre inrikesporto för högst 10 ord)

Eftersändning eller retur

Eftersänd hotellpost. Brevkort från Smedjebacken till Hotell Finspong 1897, som hotellpersonalen eftersänt till Motala (5 öre inrikes brevkortsporto)

Om gästen inte bodde kvar på hotellet fick personalen lämna tillbaka posten till postkontoret för **eftersändning eller retur till avsändaren**. I bästa fall hade gästen meddelat vart posten skulle eftersändas, så att hotellpersonalen kunde anteckna det på försändelsen. Här visas även ett sällsynt exempel där ett hotell använt en särskild **etikett för eftersändning**.

Eftersänd hotellpost
Korsbandsbanderoll från Danmark till Örebro Hotell 1898, som hotellpersonalen eftersänt till Stockholm (15 öre porto för utrikes korsband i tredje viktklass)

Eftersändning av korsband krävde nytt porto såvida inte mottagaren själv begärt eftersändning på postkontoret. Men det verkar posten i Örebro ha missat.

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Korsbandet eftersändes till Centralhotellet alternativt Hotell W6 i Stockholm. Vid ankomst har hotellpersonalen noterat rumsnummer **45** i blyerts.

Eftersänd hotellpost med returetikett
Brev från Göteborg till Hotell Svensson i Nässjö 1904, eftersänt med en troligen privattryckt returetikett till Tranås. Ordet **Retur** kunde vid denna tid betyda både ”åter till avsändaren” och, som i detta fall, ”eftersändes till...” (10 öre inrikes brevporto)

Eftersänd hotellpost
Brevkort från Portugal till Stockholm 1884. I Stockholm har Poste Restante ändrats till Hotell d’Angleterre. Därifrån eftersänt till St. Mellösa. (20 réis utrikes brevkortsporto)

Uppenbarligen hade adressaten meddelat postkontoret i Stockholm att hon bodde på Hotell d’Angleterre.

Eftersändning eller retur

Post till okänd hotellgäst, åter till Postverket
Vykort från Göteborg till Hotell Continental i Stockholm 1903. Notering **Fin(nes) ej på Hotellet** och återlämnat till postkontoret. (5 öre inrikes brevkortsporto)

Vissa hotell lät post till avresta hotellgäster ligga kvar i väntan på att gästerna eventuellt skulle dyka upp igen. Ett **cirkulär från Generalpoststyrelsen** uppmanar hotellen att lämna tillbaka sådana försändelser till postkontoret. Brevbärarna uppmanas samtidigt att ”emellanåt under sina brefbäringsturer efterfråga å hotellen, huruvida obeställbara försändelser där kvarligga” (Cirkulärbihang A, nr 72, 1909).

Begäran om eftersändning
Brevkort från Lund till Hotell du Sud i Ystad 1907
En tidigare hotellgäst ber hotellet eftersända hans post:
Haf godheten returnera till mig ankommen post, adress: Lund, 21. Bredgatan
Hotellet har strukit över hotelladressen och lämnat kortet till **Postkontoret**. Tydligen lämnade hotellet obeställbar post dit, helt enligt postverkets önskemål.
(5 öre inrikes brevkortsporto)

Post till okänd hotellgäst, retur
Rekbrev med mottagningsbevis från Stockholm till Stadshotellet i Kalmar 1909. Aviserat till hotellet två gånger. Efter andra aviseringen notering **Okänd å Stadshotellet** på baksidan, och **Retur afsändaren** i rött på framsidan.

(35 öre porto varav 20 öre för brev i andra viktklassen och 15 öre rektillägg. Avgiften för mottagningsbeviset redovisades med ett 10-öres frimärke på blanketten.)

Begäran om retur till avsändaren om brevet inte efterfrågas
Brev från PKXP No 6 (Nässjö-Falköping-Göteborg) till Hotell Kung Carl i Göteborg 1902, med notering från avsändaren:

Om icke efterf. på Hotell Kung Carl inom 3 dagar, returnera till O. E. Olander Alingsås

Men det finns ingen notering om retur, så tydligen fanns mottagaren kvar på hotellet när brevet kom fram till Göteborg.
(10 öre inrikes brevporto)

Avgående hotellpost

Hotellpersonalen kunde ta emot och posta gästernas avgående brev och kort. Ibland dokumenterades detta med **hotellstämplar**.

Ett fåtal större hotell använde **daterade** hotellstämplar. Grand Hotell Haglund i Göteborg använde tre olika stämpeltyper före första världskriget (blad 19). Därutöver är daterade hotellstämplar kända från enstaka hotell i Göteborg, Helsingborg, Karlstad, Malmö och Stockholm.

Det förekommer också odaterade stämplar som bara anger hotellets namn.

Avgående post med daterad hotellstämpel
Brevkort från Helsingborg via Helsingör till Storbritannien 1902 med daterad hotellstämpel från Hotell d'Angleterre (10 öre utrikes brevkortsporto)

Avgående post med daterad hotellstämpel
Brevkort från Göteborg till Kolsva 1903 med daterad stämpel från Hotell Göta Källare. (5 öre inrikes brevkortsporto)

Avgående post med daterad hotellstämpel
Brevkort från Malmö till Tyskland 1897 med daterad stämpel från Hotell Horn, **signerat av hotellinnehavaren** (10 öre utrikes brevkortsporto)

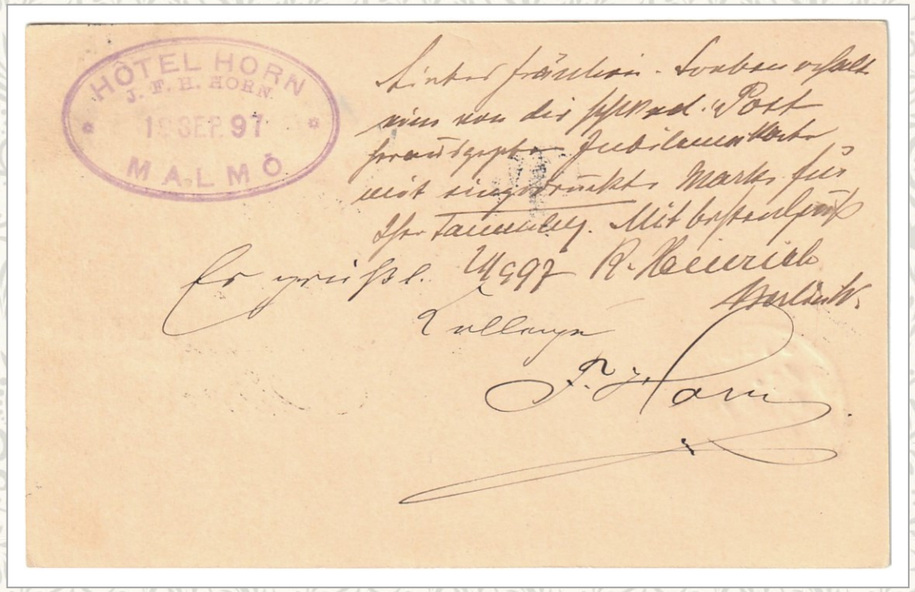

Avgående post med daterad hotellstämpel och hotellvinjett
Brev från Karlstad till Ryssland 1909 med daterad stämpel och vinjett från Grand Hotell, sedan eftersänt till Helsingfors och Stockholm, och till sist retur till Karlstad (20 öre utrikes brevporto)

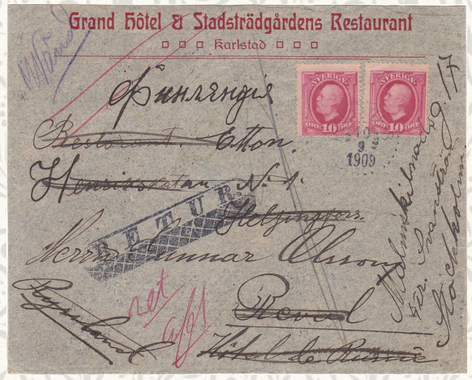

Avgående hotellpost

Helsakskort med hotellvinjett
Brevkort med vinjett från Hotell Horn (senare Hotell Savoy) i Malmö till Tyskland 1889. Vinjetter från hotellet är kända 1888–89. (10 öre utrikes brevkortsporto)

Kortbrev med hotellvinjett
Kortbrev med vinjett från Hotell Kramer i Malmö till Stockholm 1890. Hotellvinjetter på kortbrev är kända från 1890 och framåt från Hotell Kramer i Malmö och Grand Hotell Haglund i Göteborg. (10 öre inrikes brevporto)

Några hotell i Syd- och Västsverige gjorde privata tilltryck av **hotellvinjetter på postens helsaker** – främst brevkort, men det förekommer även tilltryck på kortbrev. Dessa helsaker delades ut eller såldes till gästerna för deras korrespondens, och var samtidigt ett sätt att göra reklam för hotellet.

Helsaker med hotellvinjetter förkommer från sent 1880-tal och framåt. Men när privattillverkade vykort slog igenom i slutet av 1890-talet verkar denna typ av påtryckta hotellvinjetter ha blivit mindre populära.

Det är inte känt vem eller vilka som tryckte de svenska hotellkorten. Eventuellt kom idén från Hotell Kongen af Danmark i Köpenhamn. Liknande vinjettkort därifrån är kända från 1886 och framåt. Det infällda kortet är postgånget 1891.

Utställarens **kartläggning** av svenska helsaker med hotellvinjetter finns tillgänglig på: https://sspd.se/hotellvinjetter

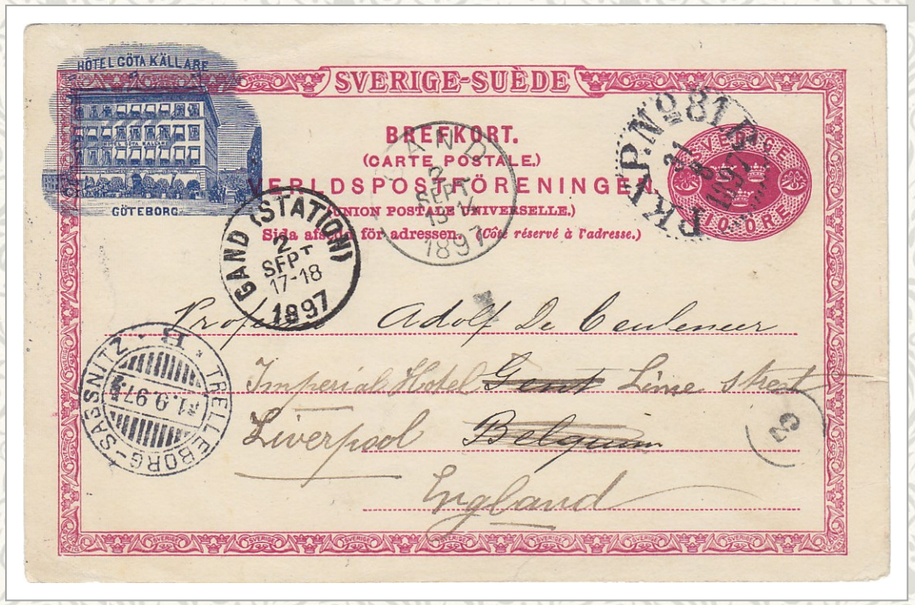

Helsakskort med hotellvinjett
Brevkort med vinjett från Hotell Göta Källare i Göteborg till Belgien och eftersänt till Storbritannien 1897. Blå vinjetter från Göta Källare är endast kända år 1897. (10 öre utrikes brevkortsporto)

Helsakskort med hotellvinjett
Brevkort med vinjett från Hotell Christiania (senare Eggers) i Göteborg till Tyskland 1890. Den ljusblå vinjetten från hotellet är endast känd i juli 1890. (10 öre utrikes brevkortsporto)

Avgående hotellpost

Kuvert med mycket tidig hotellvinjett
Brev med hotellvinjett på baksidan från Stadshotellet i Gefle 1880 till Njutånger
(12 öre inrikes brevporto)

Flera hotell försåg sina gäster med kuvert och brevpapper med tryckta **hotellvinjetter** – dels som service, dels för att göra reklam för hotellet.

Ibland innehöll dessa vinjetter hotelldirektörens namn – Axel Bergström på Stadshotellet i Gävle och Herman Hanson på Grand Hotell Östersund (till vänster). Emil Eggers i Göteborg bytte i stället namn på gamla Hotell Christiania till Hotell Eggers!

Kuvert och brevpapper med hotellvinjett
Samma hotellvinjett, fast i olika färg och med olika text, på kuvert och brevpapper från Hotell Eggers i Göteborg till Tyskland 1896 (20 öre utrikes brevporto)

Kuvert med hotellvinjett
Brev med hotellvinjett från Grand Hotell Östersund till Stockholm 1893 (10 öre inrikes brevporto)

Avgående hotellpost

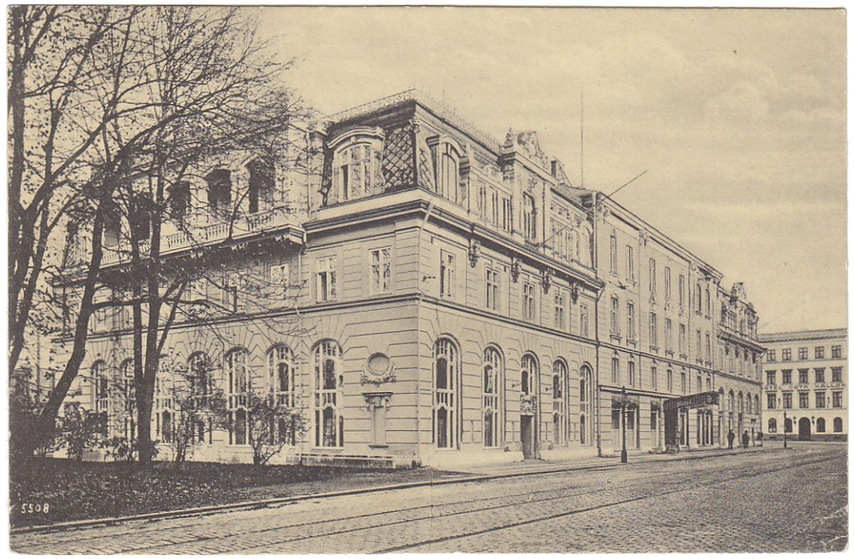

Runt sekelskiftet 1900 blev illustrerade vykort mycket populära. Flera hotell beställde **egna vykort** som de delade ut eller sålde till sina gäster. I enstaka fall står hotell angivna som utgivare, i andra fall kan man hitta vykort där **reklam för hotell** ingår i trycket.

Hotellutgivna vykort

Palace Hotell vid Brunnsparken i Göteborg gav ut egna vykort med hotellet som motiv. Hotellet finns angivet som utgivare/importör på adressidan.

Ovan: Göteborg till Alvhem 1908, 5 öre inrikes brevkortsporto
Nedan: Göteborg till Wien 1909, 10 öre utrikes brevkortsporto

Vykort med hotellreklam

Reklamkort för Hotell Utsigten i Trollhättan, tryckt av ”Lith. Anst. Runan”, Göteborg (Trollhättan till Tyskland 1893, 10 öre utrikes brevkortsporto)

Vykort med hotellreklam

”Degeberga hotell rekommenderas” på vykort från Blombergs boktryckeri, Lindesberg
(Degeberga till Glimåkra, 5 öre inrikes brevkortsporto)

Vykort med hotellreklam

”Hotel d’Angleterre rekommenderas” på vykort från Bellander i Hamburg
(Helsingborg till Luleå 1900, 5 öre inrikes brevkortsporto)

Avgående hotellpost

Om det inte finns någon stämpel eller anteckning från hotellet kan det vara svårt att identifiera avgående hotellpost, och ännu svårare att veta om hotellpersonalen faktiskt hanterat posten. Men i detta fall är det tydligt dokumenterat. Avsändaren av ett vanligt inrikes brev har reklamerat brevet, och i reklamationen uppgett att det **postats av en hotellvaktmästare!** Enligt Skellefteå hembygdsförening kom vaktmästaren från **Stadshotellet.**

Reklamation av brev som postats av vaktmästaren på Stadshotellet

Reklamation av ett inrikes brev från Skellefteå till Umeå 1904. Avsändaren har uppgett att brevet ”aflämnades till postbehandling af **Vaktmästaren å hotellet** ... i breflådan vid Sidenmarks hörn”, dvs. i korsningen Storgatan-Västra Trädgårdsgatan (nuvarande Stationsgatan). ”Hotellet” i Skellefteå innebar vid denna tid Stadshotellet, som låg tvärs över gatan.

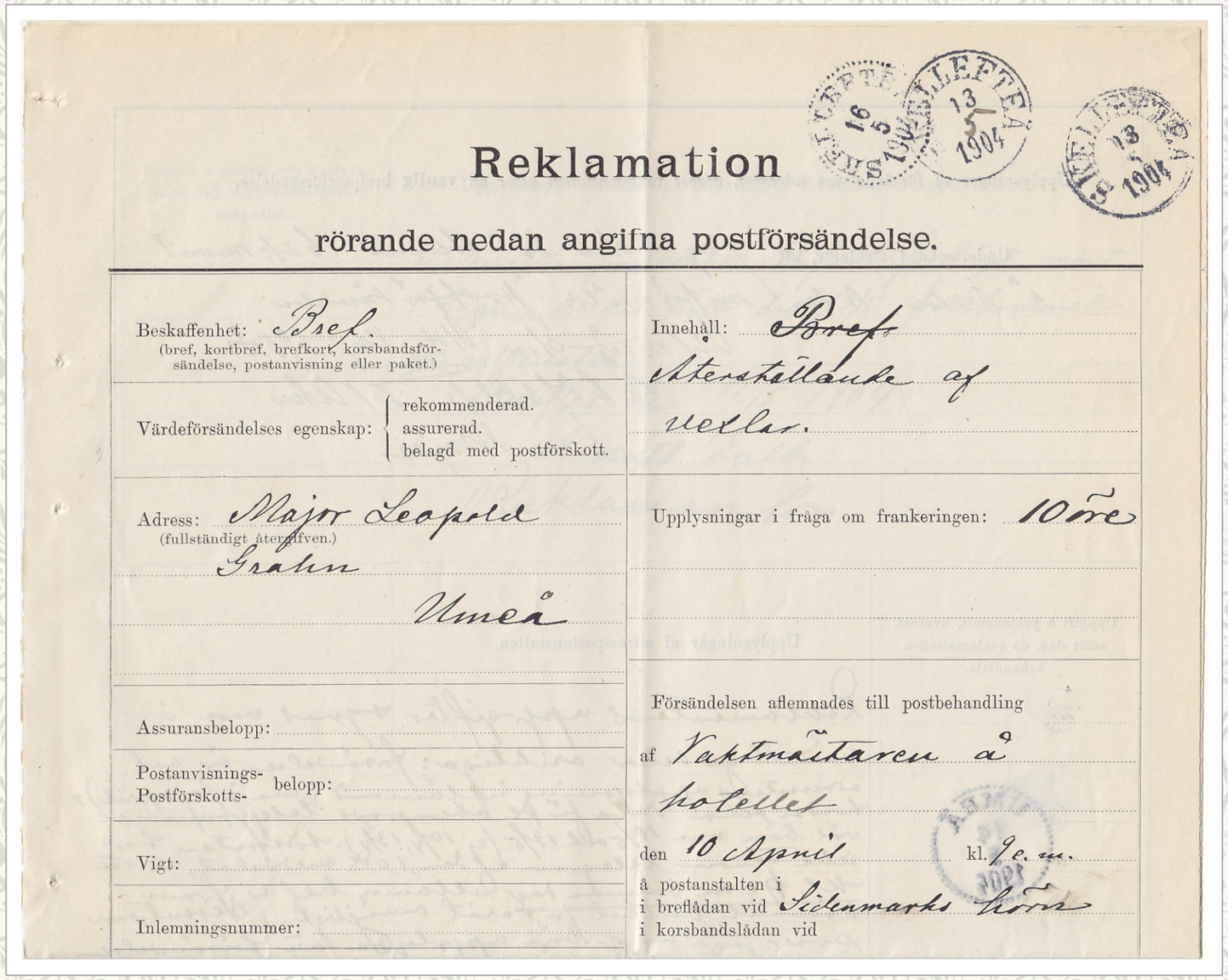

Reklamation

rörande nedan angifna postförsändelse.

Beskaffenhet: Bref.
(bref, kortbref, brefkort, korsbandsförsändelse, postanvisning eller paket.)

Värdeförsändelses egenskap: rekommenderad. assurerad. belagd med postförskott.

Adress: Major Leopold Grahn Umeå
(fullständigt återgifven.)

Assuransbelopp:

Postanvisnings- Postförskotts- belopp:

Vigt:

Inlemningsnummer:

Innehåll: Bref. Återställande af vexlar.

Upplysningar i fråga om frankeringen: 10 öre

Försändelsen aflemnades till postbehandling af Vaktmästaren å hotellet den 10 April kl. 9 e. m. å postanstalten i i breflådan vid Sidenmarks hörn i korsbandslådan vid

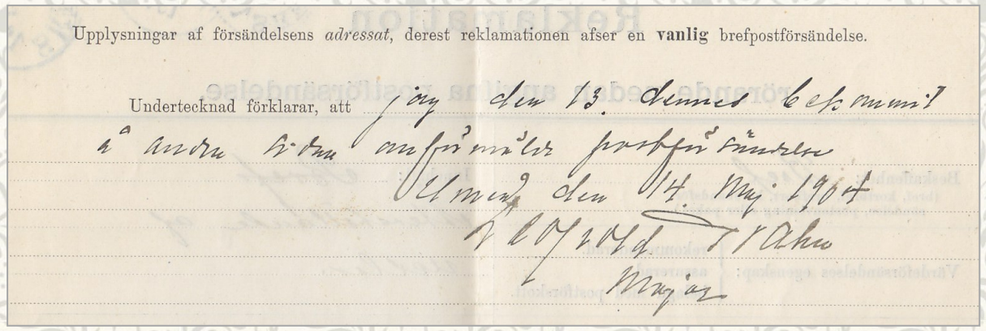

Upplysningar af försändelsens *adressat*, derest reklamationen afser en **vanlig** brefpostförsändelse.

Undertecknad förklarar, att jag den 13. dennes bekommit å andra sidan anförmälde postförsändelse

Umeå den 14. Maj 1904

Leopold Grahn

Major

Kanske misstänkte avsändaren att hotellvaktmästaren hade slarvat bort hans brev? Men postens utredning visade att det snarare var avsändaren som hade dålig koll på sin post (han hade bl.a. skrivit fel avsändningsmånad, april i stället för maj). I utredningen har mottagaren i Umeå intygat att han redan fått sitt brev, så ingen skugga ska falla på den hjälpsamme vaktmästaren!

Det reklamerade brevet var frankerat med 10 öre inrikes brevporto. Reklamationen var avgiftsfri. Det fanns vid denna tid en reklamationsavgift på 10 öre för värdepost, inklusive paket. Men reklamation av vanliga brevpostförsändelser var gratis.

”Sidenmarks hörna”, där vaktmästaren postade brevet, blev år 1912 ”Ömans hörna” efter att M. Fr. Öman tagit över Sidenmarks affär. Men brevlådan satt kvar på väggen! Foto från år 1912 eller 1913, Skellefteå museum.

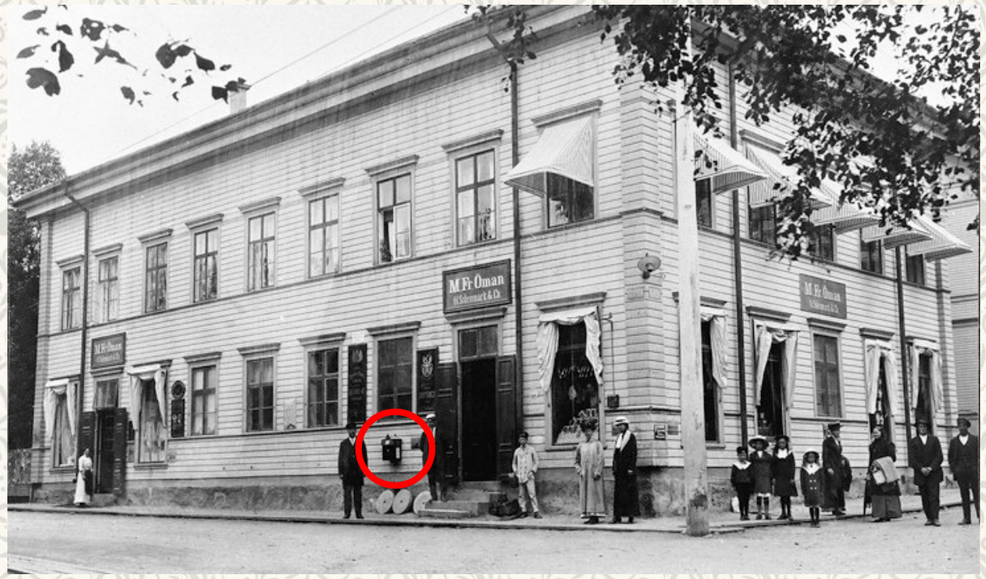

Hotell Rydberg, Stockholm

Avgående post med mycket tidig vinjett
Brev med hotellvinjett på baksidan till Belgien 1877
(plundrat, troligen 20 öre utrikes brevporto)

Hotell Rydberg vid Gustav Adolfs torg invigdes år 1858 och har beskrivits som Stockholms första hotell med ”kontinental” standard. I slutet av 1800-talet blev hotellets bar ett populärt vattenhål för konstnärer och intellektuella. Hjalmar Söderberg och Albert Engström hörde till stamgästerna. Hotell Rydberg stängdes och revs år 1914.

En daterad **hotellstämpel** och kuvert med vackra **hotellvinjetter** är kända från Hotell Rydberg. Det finns också ankommande post med noteringar om **rumsnummer**.

Ankommande post med rumsnummer och mottagarens hemort
Brevkort från Linköping 1886 till en hotellgäst **aus Hamburg**, som bodde i rum nr **30** enligt en notering av hotellpersonalen
(5 öre inrikes brevkortsporto)

Avgående post med hotellvinjett
Brev med tryckt hotellvinjett till Storbritannien 1901
(20 öre utrikes brevporto)

Hotell Rydberg (vykort ur utställarens samling) var ett av Stockholms bättre hotell vid sekelskiftet 1900. Hotelldirektör vid denna tid var Carl Berglind, vars namn finns både i vinjetten till vänster och i stämpeln till höger.

Avgående post med hotellstämpel
Brevkort till Holland 1904 med daterad hotellstämpel, känd 1900-1904
(10 öre utrikes brevkortsporto)

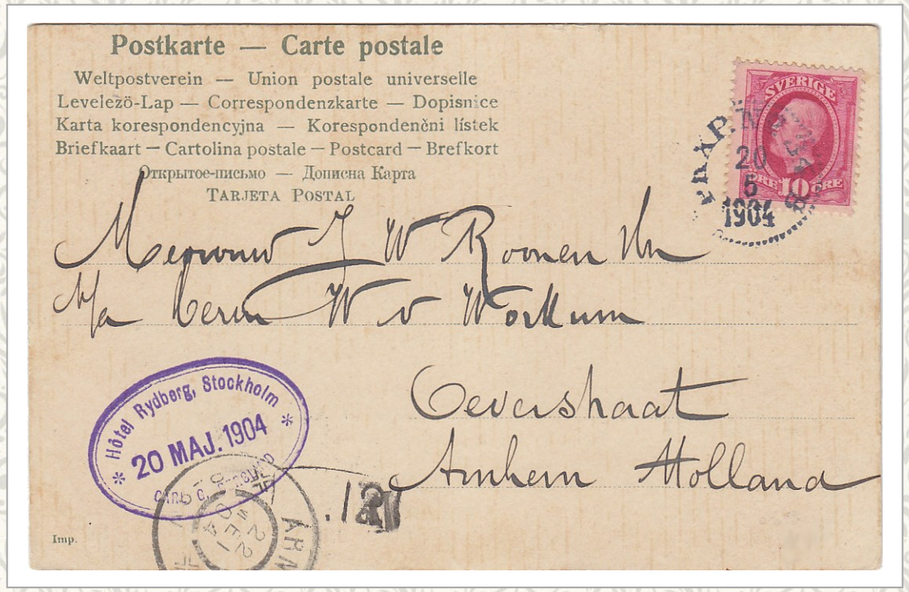

Grand Hotell, Stockholm

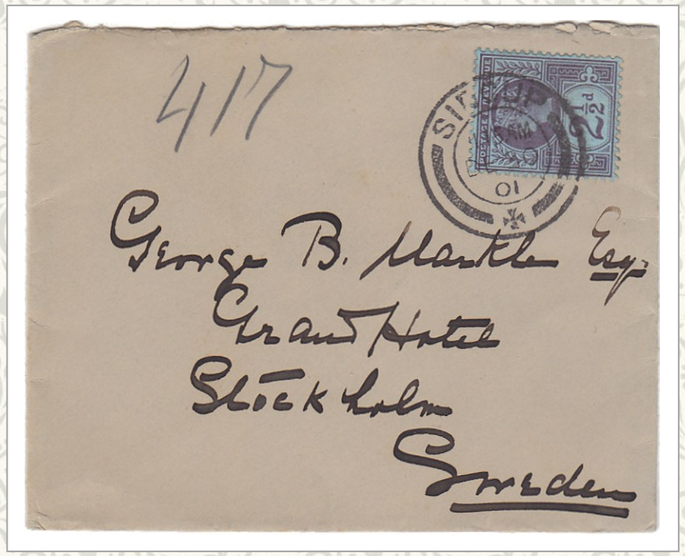

Ankommande hotellpost med rumsnummer
Kortbrev från Storbritannien 1901 där hotellpersonalen har noterat rumsnummer **417** (2½d utrikes brevporto)

Grand Hotell på Strandvägen i Stockholm öppnade år 1874. Det utvidgades och byggdes om flera gånger och var ett av stadens ledande hotell runt sekelskiftet 1900. Bland annat hölls den första Nobelfesten på hotellet år 1901, och Nobelpristagarna bor fortfarande på hotellet under sin tid i Stockholm.

Kuvert och brevkort med hotellvinjett är kända från hotellet. Grand Hotell antecknade också ofta **rumsnummer** på ankommande post till hotellets gäster. Att döma av försändelsen nere till vänster betalade hotellet för eftersändning av avresta hotellgästers post.

Avgående post med tidig hotellvinjett
Brev till Frankrike 1885 med hotellvinjett på baksidan. Vinjetten visar hotellfasaden före 1898–99 års ombyggnad. Notera att användaren märkt ut **my room**.
(40 öre utrikes brevporto för andra viktklassen)

Eftersänd post med nytt porto
Trycksak från Tyskland till Grand Hotells Annex 1893 som hotellpersonalen eftersänt tillbaka till Tyskland. Eftersom trycksaken delats ut till hotellet krävdes nytt porto, som **betalats av hotellet.** (10 pfennig och 10 öre i porto för trycksak i andra viktklassen)

Régis Cadier, legendarisk hotellprofil i Stockholm och chef för Grand Hotell 1874–1890

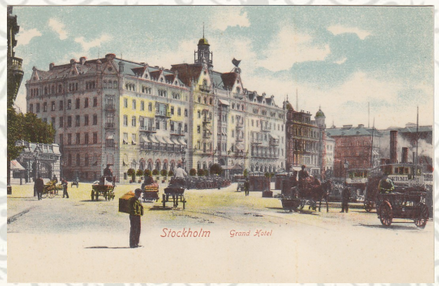

Grand Hotell på vykort, tidigt 1900-tal (ur utställarens samling)

Avgående post med hotellvinjett
Brevkort till Argentina 1908 med hotellvinjett på baksidan/bildsidan. Vinjetten visar hotellfasaden efter 1898–99 års ombyggnad.
(10 öre utrikes brevkortporto)

Grand Hotell, Stockholm

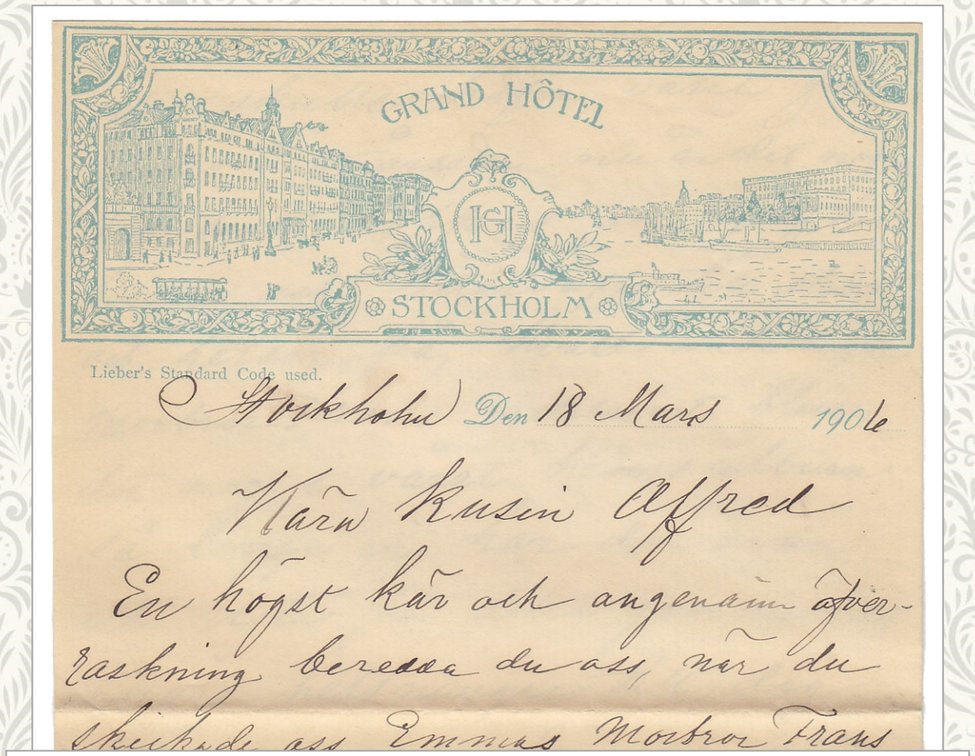

Hotell med eget postkontor. Vid en större ombyggnad åren 1898–99 avsattes lokaler för ”postkontor, telegraf och telefon” i hotellbyggnaden, och den 1 mars 1900 öppnade filialpostkontoret **Stockholm 15** på Grand Hotell. Postkontoret fanns kvar i hotellets lokaler till september 1908. Chef för postkontoret var Frans Henrik Rehnberg (nedan).

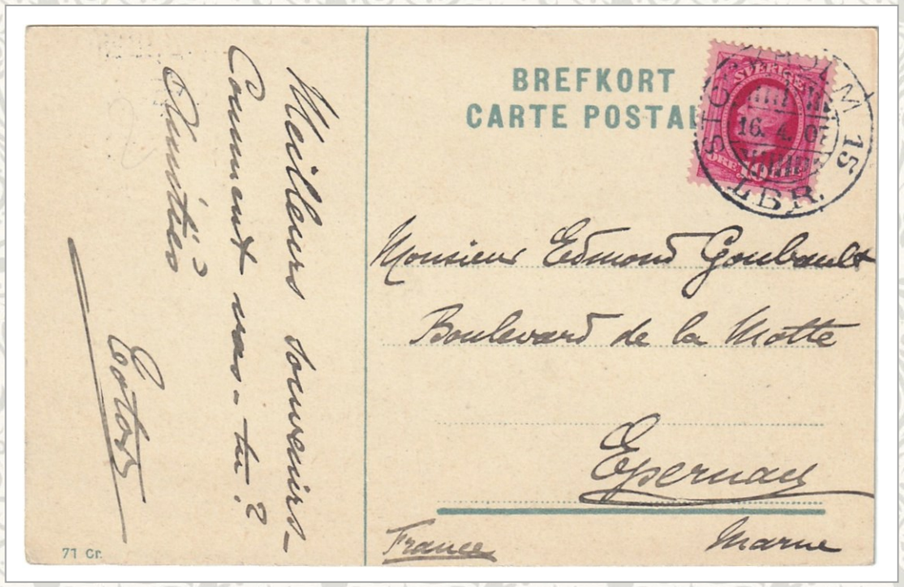

Avgående post från hotellets postkontor
Brevkort med lådbrevstämpel (normalstämpel 48) från Stockholm 15 till Frankrike 1907 (10 öre utrikes brevkortsporto)

Avgående post med hotellvinjett
Kuvert och brevpapper med vinjetter, sänt till Nässjö 1906 (10 öre inrikes brevporto)

Hotellets eget postkontor
Brevet är postat och stämplat på postkontoret Stockholm 15, med normalstämpel 50.

Kungörelse.

Från och med Torsdagen den 1 instundande Mars öppnas ett filialpostkontor å Blasiiholmen i Stockholm inom där belägna Grand Hôtel, med ingång till postkontoret från Södra Blasiiholmshamnen.

Postkontoret hålles för allmänheten tillgängligt å följande tider:

Söckendagar kl. 9 f. m.—9 e. m.;

Sön- och helgdagar kl. 9—11 f. m. och kl. 1—5 e. m.

Hvilket härigenom meddelas.

Stockholms postkontor den 24 Februari 1900.

Eftersänd post från och till hotellets postkontor
Brevkort från Frankrike till Grand Hotell 1907, eftersänt till Spjutsbygd och sedan åter till Grand Hotell. Tre avtryck av normalstämpel 50, Stockholm 15. (10 centimes utrikes brevkortsporto, frankering på bildsidan)

Hotell Kronprinsen, Stockholm

Frankerad ”internpost”
Kuvertet ovan saknar innehåll. Ett liknande kuvert (i sämre kvalitet) innehåller en restaurangmeny daterad 8 april 1909 (nedan), enligt notering från en bröllopsmiddag.

Hotell Kronprinsen tycks ha varit känt för sin fina restaurang. Hotellet var i drift 1894–1934, merparten av tiden i f.d. Wredeska palatset vid Drottninggatan i Stockholm. Till de mer kända gästerna hörde kompositören och dirigenten Jean Sibelius, som bodde på hotellet vid sitt första konsertframträdande i Stockholm.

Frankerad internpost. Det finns ett fåtal kända småkuvert med hotellet som avsändare, frankerade med ettöresmärken och stämplade *Bon appétit*, smaklig måltid. Denna lilla ”hotellpost” är omskriven av Börje Wallberg i en artikel i *Skillingtrycket* 2011. De små breven har lämnats till hotellets gäster med kvällens restaurangmeny. I ett av kuverten finns menyn bevarad. Dessutom är **kuvert och brevpapper med hotellvinjett** kända från hotellet.

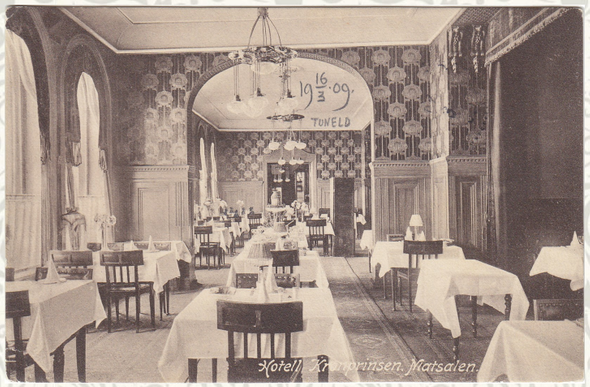

Hotell Kronprinsen, matsalen, på vykort postgånget 1909 (ur utställarens samling)

Avgående post med hotellvinjett
Till höger kuvert och brevpapper med hotellvinjett sänt till Nora 1905, ovan hotellvinjett från kuvertets baksida (10 öre inrikes brevporto)

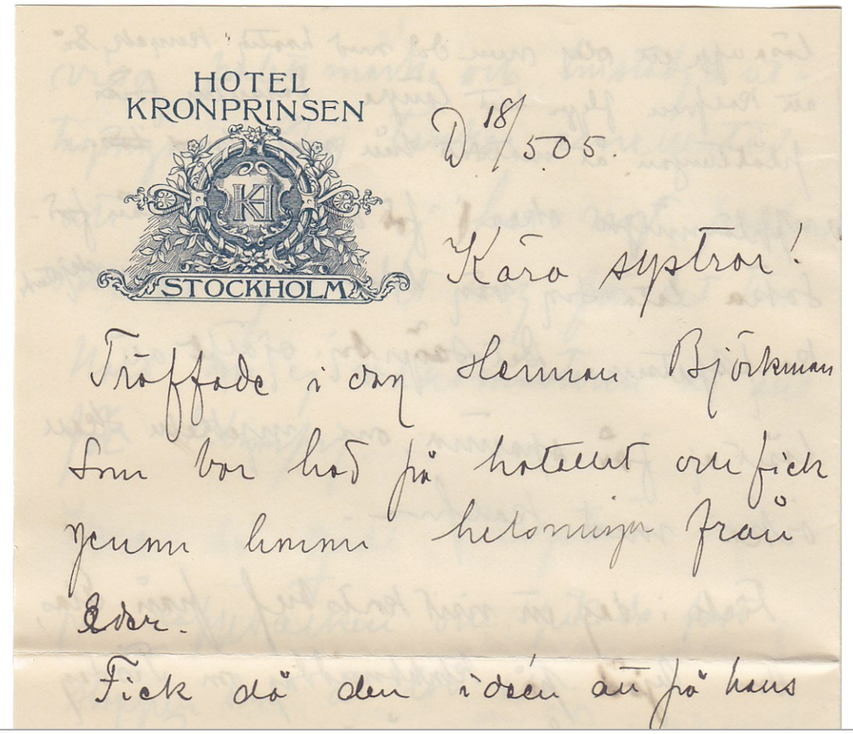

Hotell Kramer, Malmö

Ankommande post med rumsnummer
Brevkort postat på tåget Vislanda-Bolmen 1888, hotellpersonalen har noterat rumsnummer **28** i blyerts (5 öre inrikes brevkortsporto)

”Hvilken resande känner ej det eleganta, komfortabla **Hotel Kramer** i Malmö – första stationen för alla utländingar, som besöka vårt land och sista för dem, som ämna sig till kontinenten?” Så beskrevs hotellet i tidskriften *Idun* år 1897. Hotell Kramer vid Stortorget i Malmö öppnade år 1878 och är fortfarande i drift.

Bland filatelister och posthistoriker är Hotell Kramer framför allt känt för helsakskort med hotellvinjetter (nästa blad). Men man kan även hitta annan hotellpost relaterad till Hotell Kramer.

Ankommande post med hotellstämpel (ovanligt!)
Brevkort från Ulricehamn till Hotell Kramer, stämplat **Betalt. 2-JUN 1910** **Hôtel Kramers Café** – troligen var adressaten anställd på caféet (5 öre inrikes brevkortsporto)

Begäran om eftersändning
Brevkort från Hotell Kramer till Hôtel d’Angleterre i Köpenhamn 1894 med begäran att en avrest hotellgästs post ska eftersändas till Newcastle on Tyne (5 öre skandinaviskt brevkortsporto)

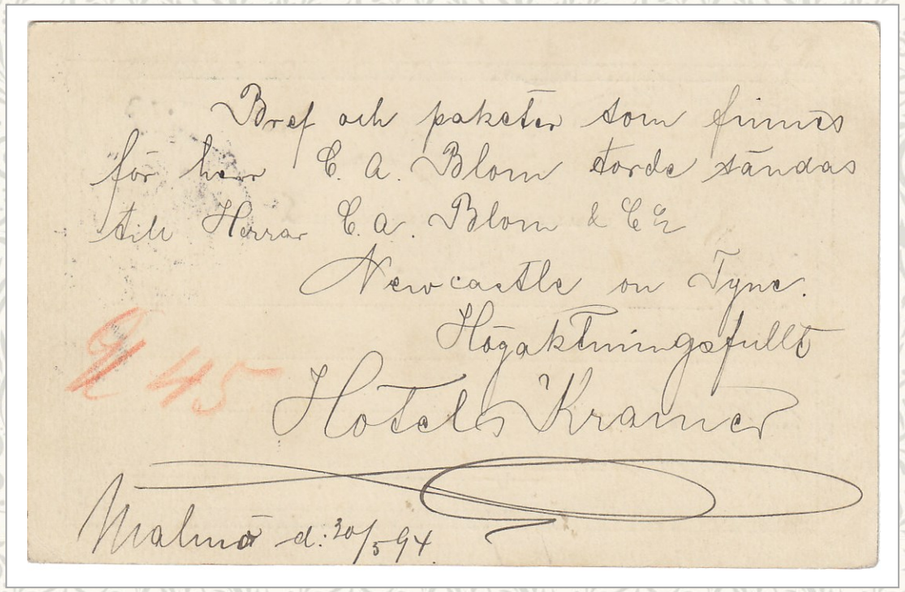

Värdepost med hotellsigill
Ett assurerat brev till Stockholm har försetts med fem lacksigill, med texten **Hotell Kramer Malmö** (50 öre porto varav 20 öre för brev i andra viktklass och 30 öre för assurans upp till 500 kr)

Hotell Kramer på så kallat månskenskort, ”hold-to-light card”, postgånget 1899 (ur utställarens samling)

Hotell Kramer, Malmö

1

2

3

4

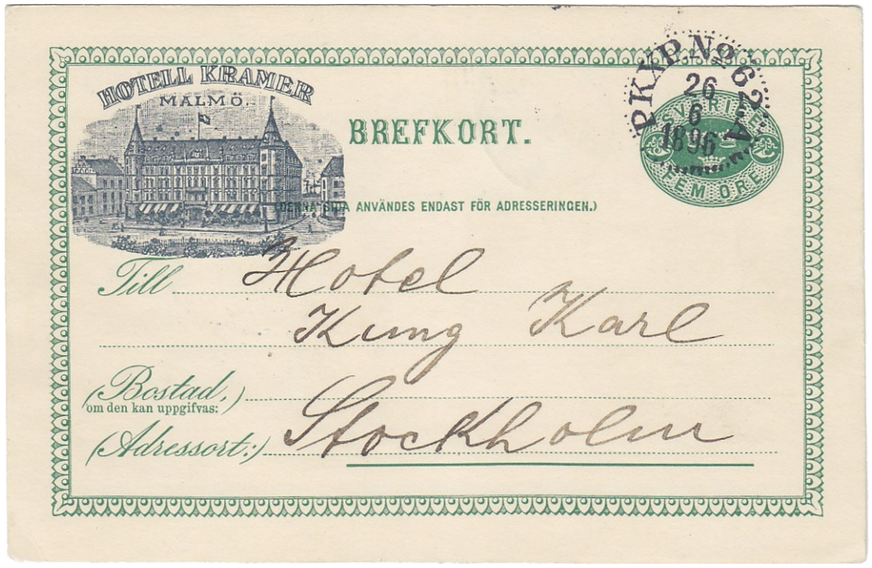

Hotell Kramer försåg gärna sina gäster med **brevkort med tryckta vinjetter** på adressidan för att göra reklam för hotellet. Det förekommer flera olika typer av sådana vinjetter, på flera olika typer av postala helsakskort och även på kortbrev.

Kramers tycks ha varit det första hotellet i Sverige som använde sådana vinjettkort. Andra hotell följde snart efter, men Kramers vinjetter är utan tvekan de mest spridda. Några typer som användes under kort tid är emellertid mindre vanliga.

Avgående post med hotellvinjetter

1. Den tidigaste typen med hotellet sett från hörnet, Malmö–Stockholm 1888 (5 öre inrikes brevkortsporto)

2. Hotellet sett framifrån, smal kliché, Malmö–Danmark 1888 (5 öre skandinaviskt brevkortsporto)

3. Hotellet sett framifrån, bred kliché, Malmö–Tyskland 1891 (10 öre utrikes brevkortsporto)

4. Hotellet sett framifrån, bred kliché i lite annat utförande än typ 3, blåaktigt tryck, Malmö–Stockholm 1896 (5 öre inrikes brevkortsporto)

Ankommande hotellpost

4. Kortet är sänt till Hotel Kung Karl i Stockholm, av en hotellgäst som ville boka rum där

Typ 1 känd 1887–1888
Typ 2 känd 1888–1889
Typ 3 känd 1889–1892
Typ 4 känd 1892–1904
Typ 5 känd 1894

(Utställarens kartläggning, www.sspd.se/hotellvinjetter)

5

Avgående post med hotellvinjett

5. Sommaren 1894 förekommer en femte typ av vinjett som har drag av både typ 3 och typ 4. Malmö–Tyskland 1894 (10 öre utrikes brevkortsporto)

Avgående post med hotellvinjett

4. Den fjärde typen av vinjett förekommer också som tryck på baksidan av postala helsakskort, kända från år 1896 och framåt, Malmö–Lund 1903 (5 öre inrikes brevkortsporto)

4

Grand Hotell Haglund, Göteborg

Avgående post med hotellstämpel och hotellvinjett (typ 1)
Kortbrev till Tyskland 1893 med hotellvinjett av typ 1, känd 1889–1897, och oval hotellstämpel, känd 1889–1893 (20 öre utrikes brevporto)

Grand Hotell Haglund vid Hotellplatsen i Göteborg var länge ett av stadens bästa hotell. Lars Peter Haglund tog över anrika Bloms Hotell på 1870-talet. Han och hans son drev sedan hotellet som Haglunds Hotell och efter en större ombyggnad 1889 som Grand Hotell Haglund. Hotellet var i drift fram till 1970.

Grand Hotell Haglund använde inte mindre än **tre olika daterade hotellstämplar** för gästernas post runt sekelskiftet 1900. Det finns också **två typer av hotellvinjetter** från hotellet.

Avgående post från hotellet har i regel järnvägsstämplar, så hotellpersonalen verkar ha gått över Drottningtorget till centralstationen och postat brev och kort på avgående tåg.

Familjen Haglund ägde även grannhotellet **Göta Källare**, som också hade kort med tryckta hotellvinjetter och åtminstone en daterad hotellstämpel.

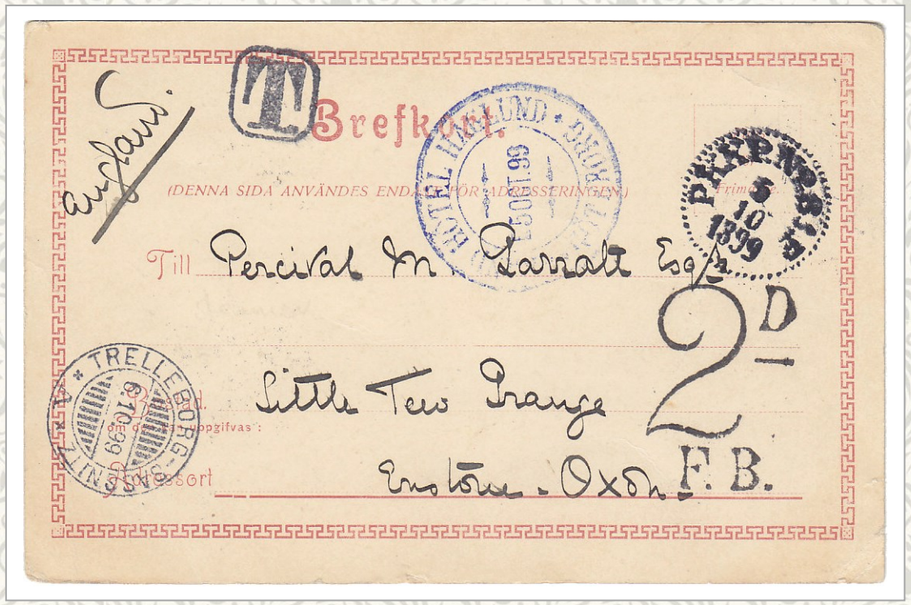

Avgående post med hotellstämpel
Brevkort till Storbritannien 1899 (ofrankerat, lösen 2d)
Den runda hotellstämpeln är känd 1894–1901, och förekommer i flera färger.

Avgående post med hotellvinjett (typ 2)
Brevkort till Tyskland 1904 med hotellvinjett av typ 2, känd 1900–1904 (10 öre utrikes brevkortsporto)

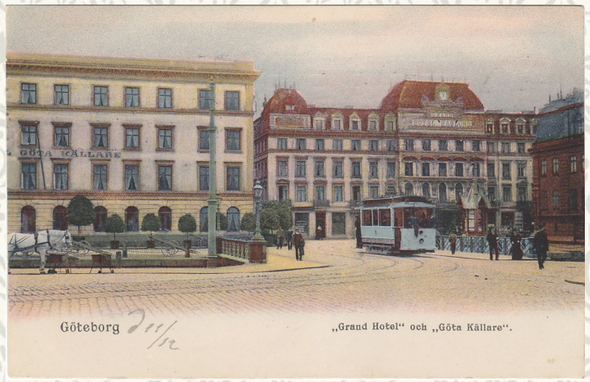

Vykort från Hotellplatsen i Göteborg, med **Grand Hotell Haglund** till höger och Hotell Göta Källare till vänster, postgånget 1910 (ur utställarens samling)

Avgående post med hotellstämpel
Inrikes brevkort 1903 (5 öre inrikes brevkortsporto)
Den engelskspråkiga hotellstämpeln är känd från 1903 och in på 1910-talet, först i blå (nedan) och sedan i lila färg.

Hotell Mollberg, Helsingborg

Hotell Mollberg ligger vid Stortorget i Helsingborg. Peter Mollberg gjorde redan år 1814 om en gammal gästgivargård till något som liknade ett modernt hotell och som senare fick namnet Hotell Mollberg. Kaffet ”Mollbergs blandning” togs fram för hotellets räkning år 1903. Hotell Mollberg är fortfarande i drift.

Hotellet tryckte tidigt **hotellvinjetter** på baksidan av postens 10-öres helsakskort – en mycket tidig form av topografiska vykort. Vinjetten finns i två huvudtyper. Typ 1, känd 1888–89, saknar den hästdragna vagn framför hotellet som finns på typ 2, känd 1889–94. Typ 1 finns även på privattryckta brevkort.

Vykort med hotellreklam ”Helsning från Hotel Mollberg” på vykort från Förlag Rud. Bellander, Hamburg. Från Helsingborg till Tyskland 1898. (10 öre utrikes brevkortsporto)

1. Privattryckt brevkort med hotellvinjett. Vinjett av typ 1, 1880-tal (enligt den förtryckta dateringen). Oanvänt, men frankerat med 10 öre. Det tyder på att korten såldes eller delades ut förfrankerade av hotellet.

2. Avgående hotellpost med vinjett. 10-öres helsakskort, vinjett av typ 1. Helsingborg till Tyskland 1888.

3. Avgående hotellpost med vinjett. 10-öres helsakskort, vinjett av typ 2. Helsingborg till Tyskland 1890.

(Alla kort: 10 öre utrikes brevkortsporto)

1

2

3

Hotell Mårtenson, Halmstad

Avgående post med hotellvinjett
Kuvert med hotellvinjett från Halmstad till Göteborg 1910
(10 öre inrikes brevporto)

Hotell Mårtenson vid Norre Port i Halmstad lär ha öppnat redan år 1858 och är fortfarande i drift. Länge hade hotellet en scen för resande teatersällskap. Hotellet tryckte **vinjetter** på kuvert, brevpapper och postala helsaker.

Avgående post med hotellvinjett
Kortbrev med hotellvinjett från Halmstad till Borås 1891. Enda registrerade kortbrevet med Mårtensons vinjett.
(10 öre inrikes brevporto)

Avgående post med hotellvinjett
Kuvert och brevpapper (infällt ovan) med hotellvinjett, från Halmstad till Lysekil 1908 (10 öre inrikes brevporto)

Järnvägshotell

Avgående post med odaterad hotellstämpel
Brevkort från Ludvika till Göteborg 1911 med hotellstämpel från Järnvägshotellet i Ludvika (5 öre inrikes brevkortsporto)

De hotell som har avsatt tydligast postala spår är de fina hotellen i storstäderna, som gärna tog fram hotellvinjetter och daterade hotellstämplar för att imponera på gästerna. Men mindre och enklare hotell växte också fram runt om i landet.

Järnvägen hade stor betydelse för denna utveckling. Järnvägarna ledde till ökat resande och större behov av resanderum. På många mindre orter öppnade **järnvägshotell** i närheten av järnvägsstationen. Järnvägen, stationen och hotellet blev synliga bevis för modernisering och kontakter med omvärlden.

Hotellvykort
Vykort från Katrineholms järnvägshotell till Göteborg 1900, med tryckta rader nere till höger där avsändaren kunde ange sin status (5 öre inrikes brevkortsporto)

Eftersänd hotellpost
Brev från Klippan till Järnvägshotellet i Markaryd 1905, eftersänt till ”Hotellet” i Östra Ljungby, Ljungby och Strömsnäs bruk, innan det till slut verkar ha sänts tillbaka till Järnvägshotellet i Markaryd (10 öre inrikes brevporto)

Ankommande hotellpost
Brev från Sigtuna till Järnvägshotellet i Duved 1909
(10 öre inrikes brevporto)

Ankommande hotellpost
Brev från Luleå till Järnvägshotellet i Kiruna 1911
(10 öre inrikes brevporto)

Turisthotell och pensionat

Avgående post med odaterad hotellstämpel
Brevkort från Hotell Kullaberg i Mölle till Göteborg 1910 med odaterad hotellstämpel. Avsändaren skriver: **Här är herrligt väder, badlifvet som vanligt, tyskarne ökas.** (5 öre inrikes brevkortsporto)

Ankommande hotellpost
Ofrankerat brev från Stockholm till Pensionatet, Fårösund 1910 (20 öre lösen, dubbelt felande porto)

Med bättre kommunikationer i form av järnväg och ångbåtstrafik utvecklades **turismen** i Sverige under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. På turistorter runt om i landet startades turisthotell och pensionat.

I början av 1900-talet var badlivet i **Mölle** välkänt både i Sverige och utomlands (uppe till vänster). Men bad- och societetsliv förekom även på annat håll, bland annat i **Fårösund** på Gotland (nere till vänster).

Turister med intresse för svensk natur, kultur och nationalromantik kunde resa till Dalarna och Siljansbygden, och ta in på turisthemmet ”Tre Kullor” i **Leksand** (uppe till höger). De kunde också resa längre norrut, där **Åre** var en av de viktigaste orterna för den framväxande fjällturismen (nere till höger).

Eftersänd hotellpost
Brev från Norge till Stockholm 1906, eftersänt till Grand Hotell Åre och därifrån till Tyskland (10 öre skandinaviskt brevporto)

Vid eftersändning till Tyskland blev brevet underfrankerat med 10 öre. Tyska posten har **av misstag** tagit ut dubbelt felande porto, 20 pfennig, i lösen. Det rätta hade varit enkelt felande porto, eftersom brevet var korrekt frankerat för den ursprungliga destinationen.

Ankommande hotellpost
Brevkort från Uddevalla bad 1909 till Turisthemmet, Anna Berglund, Leksand
Turisthemmet ”Tre Kullor” i Leksand startades detta år av systrarna Anna, Britta och Elin Berglund. (5 öre inrikes brevkortsporto)

Troligen även avgående hotellpost – på kortets bildsida, med motiv från Gustafsbergs badort, har avsändaren markerat **Här bo vi**.

Kurorter och badgäster

Avgående post med odaterad hotellstämpel
Brev från Falköping Ranten till Karlshamn 1881
med tidig stämpel från Mössebergs Wattenkuranstalt.
(12 öre inrikes brevporto)

Enligt en artikel av Patrik Larsson slogs stämpeln troligen på brev från kurortens gäster som sändes med kuranstaltens lösväska till Falköping Ranten.

Mössebergs vattenkuranstalt på vykort
från tidigt 1900-tal (ur utställarens samling)

En särskild form av bad- och societetsliv utvecklades vid **kurorter** runt om i landet. Vissa kurorter erbjöd helpension, där gästerna förutom olika vattenkurer fick kost och logi under vistelsen. Ibland kunde gästerna också bo på separata hotell och pensionat i anslutning till kuranstalten eller hyra villor eller rum privat.

Ofta användes **Badgäst** i adressen för att ange att adressaten var på tillfälligt besök på en bad- eller kurort.

Avgående post med odaterad hotellstämpel
Brevkort från Kneippbaden till Stockholm 1904
med stämpel från Fru Malmströms Pensionat.
(5 öre inrikes brevkortsporto)

Kuranstalten Kneippbaden i Norrköping var i drift 1898–1918 och tillhandahöll bad och olika vattenbehandlingar. Anläggningen hade eget kurhotell och restaurang, men gästerna kunde också hitta andra boenden, t.ex. Fru Malmströms Pensionat.

Ankommande post till badgäst
Trycksak från Mjölby till Norrköping 1907, eftersänd till **Badgäst, Söderköping**.

Brunnslivet i Söderköping har anor sedan 1700-talet, och var inriktat på kallvattenkurer. Gästerna bodde på Brunns- och badanstalten eller hyrde rum privat.

Inrikes trycksaksporto var 4 öre. När en trycksak som delats ut till angiven adress eftersändes krävdes ett nytt porto. Eftersändning som anmälts till postkontoret var däremot portofri.